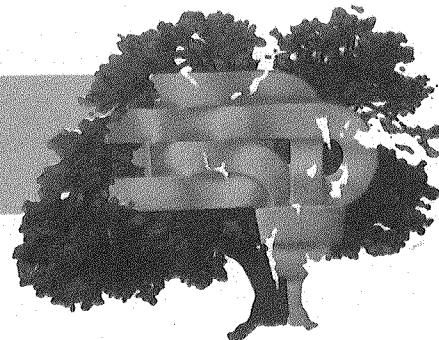

עלון שבות

הוּא כָּלִיל אֶתְמָלֵט

1 /	בעאת העדרן / יוסי אליאב	*
	פורהם ב"מגדל-עו"ז"	*
4 /	(בדין נראת שאיננו סמור) / הרב יהודה שביב	*
	חיווב מקרה מגילה בעשרה בזמןנה	*
13 /	ונשלא בזמןנה / יעקב שפייגלמן	*
26 /	חביב אייניש לבסומי בפוריא / ייחיעם עוזרי	*
35 /	איש בראש דפא / ירואל קוט	*
40 /	ששה עשר בניסן / יוסף עופר	*
45 /	חילול מעשר שני / אדריאל חלמייש	*
52 /	בדין השבת אבידת / מוטי חס	*
63 /	מערכת הסמלים במשלי חזקאל / יובל רוייכמן	*
73 /	מהי טענה אחת במזרחה במקצת / אברהם אנגלברג	*
	מנוגי אהרון ובנינו כהננים	*
80 /	לכתחילה או בדייגן / שלמה רוזנפלד	*

טלפון 93
פורהם תשמ"ב
ס"ו לשחרור ירושלים

ישיבת
הר
עציון

ששה עשר בניםו / יוסף עופר

תיאורי זמן רבים מצינו התורה בפרש חרבנו של סדום ועמורה:

* "כחם היום" (יח, א) - בא המלאכים אל אברם והתארו אצל.

* "בערב" (יט, א) - הגיעו המלאכים לסדום לאחר שנפרדו מאברהם.

* "טרם ישבו" (פס, ז), ובמשך כל הלילה - צבאו אנשי סדום על

הבית ובקשו לפגע במלאיכים.

* "וכמו השחר עליה" (פס, טו) - מאייצים המלאכים בלט לצאת מ

העיר.

* "יהشمץ יצא על הארץ ולוות בא צורה זה", המטייר על סדום ועל

עמורה גפרית ואשׁ" (כג).

שני הזמנים האחידונים מכוונים בלשון הלהבה "עלות השחר" ו"הנץ

החמה". ואמנם הגمرا (פסחים כג:) לומד מהו פרק הזמן שבין

עלות השחר להנץ החמה.

אך רשיי מבינו את סדר המאורעות בסדר מינוחת: "והי המטייר על סדום - בעלות השחר כמו שנאמר "וכמו השחר עליה".

לפי שהוא מהן עובדים לחמה וממה לבנה. אמר הקב"ה: אם אפרע מהם ביום, יהיה עובדי לבנה אומרים אילו

היה בלילה כשהלבנה מושלת לא היינו חביבו.

אם אפרע מהם בלילה יהיה עובדי החמה אומרים אילו היה ביום

בשחמה מושلت לא היינו חביבו.

לכן כתיב יוכמו השחר עליה, ונפרע מהם בשעה שהחמה והלבנה

מושלים".

בנוגוד למשמעות הפרשה, מבינו רשיי שחורבו סדום ועמורה

היה בעלות השחר ולא בהנץ החמה, והפסוק המתאים לתואר זמן החורבו

הוא "וכמו השחר עליה" ולא "יהشمץ יצא על הארץ".

נראה שהמדרש שבביא הארכיכון לרשותו לפרש בר. איזהו זמן שהחמה מושלת ואיזהו זמן שלבנה מושלת מקרה מפורש הו:

"את המאור הגדול למשלת היום"

ואת המאור הקטן למשלת הלילה" (א, טז).
ועלות השחר, כאשר אור וחשך ממשיכין בערבוביא, זההן שענה שהחמה והלבנה מושלים.

וכיitzד יישב רשיי את הפסוקים?
רשיי מתתרם פה, כמו במקומות אחרים בפירושו, על תופעה לשונית מיוחדת:

"והאדם ידע את חוה אשתו" - (בראשית ד, א) כבר קודם העניין שלמעלה. קודם שחטא ונטרד מגן עדו. וכן ההדרינו והליודה. שם בתוב "

"וידען אדם" נשמע שלאחר שנטרד היו לו בניים.
"והי פקד את שרה" (כא, א) - סמך פרשה זו (למנשה אלימלך),
לلمודר שככל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחלה. שנאמר: "ויתפלל אברם ... וירפא אלקים את אבימלך" וסמיר ליה "והי פקד", שפקדה כבר קודם שרייפה את אבימלך.

דרך המקרא ע"פ רב לכתב עבר בוצרת עתיד ולהשתמש ב-ו' ההיפוך.
בתיבה מסווג "ופלוני עשה" משמעה עבר מוקדם, מאורע קודם למאורע אחר שכבר פורט: האדם ידע את חוה אשתו לפני שגורש מגן-עדן, והי פקד את

שרה לפני שנדרפה אבימלך ואמהותיו.
ואף אצלנו יש לפרש בר: המשמש יצא על הארץ - ועוד קודם לכך -

1. אמנס להלכה אוון בבורך זמן המקביל ל"יבין השימוש" שהוא ספק יום ספק לילה, עלות השחר נחשב ביום (מגילה כ:) אך עיין דעתו של רשבי בברכות ח: ולפחות באגדה ניתן לראות את זמן עלות השחר שבו החסר מרובה מן האור, במקצתו יום ומקטתו לילה.

השולם חרבנו של סדום ועמורה, שהרי החורבן היה סמור לעלות השחר
בשנה שחמה ולבנה מושלים.

אלא שאין הדעת נחה בבר. התופעה הלשונית עליה מצבייט דש"י
נכונה היא, אלא שהסבירים רבים לה: לשטים היא מצוינת עבר מוקדם
(עיון לדוגמה בראשית ליא ליא י"ז "ודרך לקחה את התרפיס" עוד לפני שנכנס
לבנו לאهل רחל). לשטים היא מורה על ניגוד (בראשית ז, ב "ויהי הבל
רעה צאו והיו היה עובד אדמה").

ויש שהוא מורה על שתי פעולות שקדנו באותם ששה:

"וילך ה... ואברהם שב למקומו" (בראשית יח, ל"ג).

"הבלך אוד... והאנשים שולחו המה וחמוריהם" (מד, ג').

אף אצלנו נראה שכונת הפסוק ע"פ פשוטו לומר שבנה החמה בא לו
לצורך, ובו בזמן המתיר הקב"ה גפרית ואש.
בדדר זו הילך רשביים. הוא מתייחס לשוני הפסוקים: "וכמו השחר עליה
ויאיצו המלאכים בלוט", "יהשמש יצא על הארץ, ולוט בא צערה, וה'

המתיר". לדעתנו כתבו שני פסוקים אלו "להודיעו שכט בר המתינו לו
המלאכים בשבייל חבתו של אברהם". משמע שבנה החמה חרבו סדום
ועמורה.

2. במדרש גוףו (פ"נ, טו) אנו מוצאים שפירשו את הפסוק "יהשמש יצא
על הארץ" כמכוון ליהיא פניו מזרחי ולא להנץ החמה. לבאורה ניתן

להסביר ע"פ זה את דעת דש"י שהרבנן היה לפניו הגדייה, בלי צorder
לשנות את סדר הפסוקים. אך מדובר דש"י עצמו נראה שלא סבר בר, שהרי

הוא מסתמך על הפסוק "וכמו השחר עליה".

3. לגבי תופעה לשונית זאת עיון נחמה ליבובי, למוד פרשני התורה,
בראשית עמי 1; לשימוש הזמנים במקרא אלישע קימרו חלק ב', עמי ה',
וספרו האנגלי של דרייבר על שימוש הזמנים בעברית.

אם נזדקק בלשונו המדרש נראה שニיתן להבינו בזדרך שוננה משל רשיין:
לפי שהוא סדומיים מהם עובדים לחמה ומהם עובדים לבנה.
אמר הקביה: אם רודזה אני אותם ביום, עכשו הם אומרים אילו
היהם לבנה שם היהת מתקיימת עליינו.
בלילה – עכשו הם אומרים אם היהת חמה שם היהת מתקיימת עליינו.
אלא בשעה עשר בניםו בשעה חמה ולבנה עומדים ברקיע.

ההיד המשמש יצא על הארץ וכו' (ביד פינ, יב).

המדרש מדגיש שחרבו סדום בשעה עשר בניםו היה, ובבעל המדרש הולך
פה לשיטתו. כשהבאו המלאכים לאברהם נאמר: "לוושי ועשי עוגות" – פרש
הפסח היה" (פמ"ח, יב). הכוונה היא שהעוגות הן "עוגות מצות"
הנאלכות בפסח. כן מצינו גם במקילתא (בא פרשה יד) ובסדר עולם הרבה
(פרק ה'): "יבטיו בניםו באו מלאכי השרת לאברהם לבשרו".
נמצא שחרבו סדום ועמורה, שהיא למחורת, בשעה עשר בניםו היה.

אר מה ראה המדרש להציג זאת?
ששה עשר בניםו הוא הזמן היחיד בחודש שבו החמה והלבנה במילוام
נמצאים כאחד בשםין: בכל תאריך שאינו אמצע החודש הירח הוא פגום.
בחמשה עשר בחודש הירח במילוואו, אך הוא עולה עם קיימת המשמש, ושוקע
בזריחמה, ואיןנו נמצא בركיע עם החמה. אך בבורקן בלבד מכאן מתארדת
קיימת הירח, ושעה קלה לאחר זריחת המשמש הוא נראה עדין ברכיע.
פגימתו היא כה קלה שעדיין אי-אפשר להבחן בה. נראה איפא, שע"פ
המדרש חרבו סדום ועמורה לאחר זריחת המשמש, והפסוקים המתארים את
זמן החרבן יפורשו כמשמעותם,震פ"כ היהת זו שעה חמה ולבנה הם
ברקיע במלא כוחם.

4. תוס' ריה יא. ד"ה אלא גורם "פסח היה", וגם לפי גרטנתו הכוונה
היא ליום ט"ו, ופרש הפסח יתפרק – בנים חג הפסח.

5.震פ"כ סדרת הפסוקים צוטטו בראשית הדברים.

בניגוד לדרשי הגורם "איילו היה בלילה כשהלבנה מושלת", גורם המדרש "איילו הייתה לבנה בשם" וביוום ט"ז בנים לו אחר הזריחה נמצאת הלבנה במלא כחה בוהיע, ואנפיכך נפרע הקב"ה מעושי רשות ולא הותיר להם מתחנו פה.

"דורש טוב לעמו ודורב שלום לכל צדער".
גודול הוא השלום שלא שיבח הכתוב את מרדכי
אלא בשלום, שנאמר 'דורב שלום לכל צדער',
שאחר כל המידות הללו הוא מסים בשלום, מגיד
שהשלום שקול כגד הכל".

(אגדת אסתר פרשה ט.)